

વહેલી સવારે ઈશાન જાગી ગયો.

એક ઉપર એક ત્રણ પાટિયાં હતાં. વચ્ચેના પાટિયાવાળો માણસ ઊઠે નહીં ત્યાં લગી બેસી શકાય નહીં. સૂઈ જ રહેવું પડે. અગર પછી આસ્તેથી સરકી જવાનું અને ઊભા રહેવાનું. એય કંઈ સહેલું નહોતું અને મુંબઈ આવવાને હજી ઘણી વાર હતી.

કોઈએ બારી ખુલ્લી રાખી હતી. અજાણ્યા નિર્જન પ્રદેશનો વાયુ ગાડીની ગતિથી વીંધાઈને આક્રોશપૂર્વક આગળ ધસી આવતો હતો. એની તીવ્ર થપાટો ટુકડા-ટુકડા થઈને વાગતી હતી. પૈડાંની અવિરત એકધારી ગતિ સૂતેલાં શરીરોને નિર્ભમતાથી હલબલાવતી એક કર્કશ તાલબદ્ધ અવાજમાં લીન થઈ જતી હતી.

ઈશાન એમ ને એમ પડી રહ્યો. એક મોટી ફલાંગ મારીને આઘેના ભૂતકાળને પકડવા મથતા મનને જે કરવું હોય તે કરવા દીધું. ક્યારેક કંઈ હાથમાં આવી જતું, તો ક્યારેક હાથ ઘસીને બેસી રહેવું પડતું. ઈશાન આશ્ચર્યથી મનની આ બધી ચેષ્ટા નીરખ્યા કરતો હતો. એકાએક એની છાતી પાસે કાળા પાટલૂનવાળા બે ભારે પગ લંબાયા અને હવામાં સહેજ ઝૂલીને એની ચાદર પર પડ્યા. સૌથી ઉપરના પાટિયાવાળો માણસ ઊઠ્યો હતો. મોટો શ્વાસ લઈને ઓણે પોતાનું ગંજાવર શરીર નીચે આણ્યું અને ઈશાનને અઢેલીને એ અધૂકડો બેઠો. ચંપલ શોધીને પહેર્યા પછી એ પાછો ઊભો થયો અને આસ્તેથી ડબ્બાના છેડા ભાણી ચાલવા લાગ્યો.

એનો એ સ્વાભાવિક સ્પર્શ ઈશાનને ઘણો જ અસહ્ય લાગ્યો. એને થયું કે મારે હમાણાં ને હમાણાં ગમે તે રીતે સ્નાન કરી લેવું જોઈએ. આ ચાદર, આ કપડાં - બધું તરત ધોઈ નાખવું જોઈએ, ચોખ્ખી હવામાં સૂકવી દેવું જોઈએ, પરંતુ એ તો ટ્રેનના ડબ્બામાં હતો. અને ટ્રેન ઈશાનના મનની લેશ પણ પરવા કર્યા વિના મુંબઈ તરફ ભાગતી હતી.

થોડી વારે પેલો પાછો આવ્યો અને વચલા પાટિયાવાળાને હલાવીને કહેવા લાગ્યો, “ચલો, સુલેમાન, થોડી દેરમેં બોરીવલી આ જાયેગા.” સુલેમાનને ઊઠવું નહોતું. ઓણે સૂતાં-સૂતાં જ કહ્યું, “અભી તો વિરાર કા પુલ ભી નહીં આયા!”

“નહીં આયા તો આયેગા, તૂ ઊઠ તો સહી.”

બગાસું ખાતો-ખાતો સુલેમાન ઊઠ્યો એટલે એનું પાટિયું નીચે પાડી શકાયું ને ત્રણે જણ નીચેના પાટિયા પર બેઠા. ઈશાન બારી પાસે હતો એટલે આછા અજવાળામાં દૂરની ક્ષિતિજે ધરેલા અવનવા આકાર જોઈ શકતો હતો. પેલા બે પોતાની વાતોમાં ગૂંથાયા હતા. એટલામાં સામેના પાટિયા પર સૂતેલી બાઈનું બાળક રડવા લાગ્યું. ઉપરથી કર્કશ અવાજ આવ્યો, “એને છાનો રાખ!” બાઈ આજ્ઞાકિતપણે બાળકને થાબડવા લાગી અને “સૂઈ જા હોં!” એવું કહેવા લાગી, પણ બાળકને તો રડવું જ હતું. આખરે પુરુષ ઊઠ્યો અને બીડી ચેતાવી લીધા પછી બાળકને વઢવા લાગ્યો, “મોઢું બંધ કર! હમણાં ને હમણાં બંધ કર, નહીં તો આ દરિયામાં નાખી દઈશ!”

વિરાટની ખાડી હતી. વિશાળ પ્રલંબ જલરાશિ. આથમતા ચંદ્રનું અને ઊગતા પ્રભાતનું અજવાળું ભેગું મળીને હાલકડોલક થતા પાણી પર તેજની ચાદર પાથરતું હતું. કેટકેટલાં જળચર જીવજંતુ આની અંદર જન્મી જીવીને જતાં રહેતાં હશે! તેમનું આ જ વિશ્વ! નક્કર જમીન કે વાયુમય અવકાશનું તેમને સ્વપ્નું પણ નહીં. ઈશાન મન પરોવીને એ તરફ જોઈ રહ્યો હતો. વળી વિચાર આવ્યો, કોને ખબર છે ધરતી પરનાં જીવજંતુઓ માટે પણ કોઈક ઉપર રહીને આવું જ નહીં વિચારતું હોય? દયાથી નહીં જોતું હોય?

ખુલ્લી બારીમાંથી ચીકણી ખારી વાસ અંદર ધસી આવી. પુલ પૂરો થઈ ગયો હતો. કાંઠાનો કાદવ કદાચ મરેલાં શંખલાં, છીપલાં અને માછલાં સંઘરીને પડ્યો હશે. નજર ઠરે - ન ઠરે એટલામાં દશ્ય સરી જતું હતું. વળી પાછો ભૂમિખંડ, વળી પાછો જલરાશિ, ધનનન ધનનન ધિનક ધિનક કરતી આગળ ને આગળ ચાલી જતી ટ્રેન! ઈશાનના મનમાં અજંપો થવા લાગ્યો : આ બધું શું થઈ ગયું? પોતે ક્યાં આવી પડ્યો?

બોરીવલી આવતાંમાં અરધો ડબો ખાલી થઈ ગયો. પ્લેટફોર્મ પરના ચહેરાઓમાં મૈત્રીભાવ નહોતો. કોઈ ઉપેક્ષાથી, કોઈ ધંધાની કામનાથી, તો કોઈ તુચ્છકારથી બારીના સળિયા પાછળ પુરાયેલા માણસો સામે જોઈ રહ્યા હતા. ઈશાન સહેજ સંકોચ પામીને બારીથી દૂર ખસ્યો. હજી તો દાદર આવશે, પછી બોમ્બે સેન્ટ્રલ. ત્યાં લગી અહીં આમ જ બેસી રહેવું પડશે. બેએક ડચકાં ખાઈને ગાડી પાછી ઊપડી. લાગ્યું કે આ કોઈ બીજું જ શહેર છે. પોતે ભૂલેભૂલે અહીં આવી ચડ્યો છે. પંદર વરસ પહેલાં ક્યાં હતું આ બધું? મોટાં-મોટાં સિમેન્ટનાં ડબલાં. એકબીજા સાથે કશી લેવાદેવા નહીં. ધરતી કેટલી ભારે મરે

છે, ક્ષિતિજરેખા કેટલી બધી ચહેરાઈ-ચૂંથાઈ ગઈ છે, તેનીયે કશી તમા નહીં, માત્ર રહેઠાણના ખડકલા!

આમાંથી મારગ કરવો પડશે, આવી જ કોઈક બખોલમાં જઈને સંતાવું પડશે. શું થશે ઈશાનનું? પણ હવે તો એક જ ગતિ હતી પોતાની પાસે. આગળ, આગળ, આગળ ઊંઘે માથે દોટ મૂકતી ગાડીની સાથે જ પોતાનું ભાવિ સંકળાયું હતું. ભૂતકાળ ખૂબ દૂર રહી ગયો હતો. આશ્ચર્યચકિત થઈને તે બારીની બહાર જોતો રહ્યો, જૂના મુંબઈને શોધતો રહ્યો અને સામેથી જતી લોકલ ટ્રેનોમાં તથા પ્લેટફોર્મ પર અત્યારના પહોરમાં ઊભરાતા પાર વિનાના જાતજાતના લોકોને શૂન્ય દષ્ટિથી જોતો રહ્યો.

સેન્ટ્રલ સ્ટેશન પર ઊતરીને એ થોડી વાર ઊભો રહ્યો. કોઈ લેવા આવે એવી કંઈ આશા હતી નહીં, પણ આ ઘમસાણ, આ ગિરદીમાં પોતે ખરેખર શું કરવું જોઈએ તેની એને સમજ પડતી નહોતી. આખરે નાનો થેલો ખભા પર ભેરવીને મોટો થેલો હાથમાં ઊંચક્યો. પુસ્તકનો ભાર માત્ર મગજને નહીં, હાથને પણ લાગે છે. અવારનવાર હાથ બદલતો તે સ્ટેશનની બહાર નીકળ્યો અને સરનામાનો કાગળ આગળ ધરી ટેક્સીવાળાની મહેરબાની મેળવવાની કોશિશ કરવા લાગ્યો. પાંચમા ટેક્સીવાળાએ ઉદારતાથી પાછલું બારણું ખોલીને એને અંદર લીધો.

ટ્રેનમાંથી જે શહેર અજાણ્યું લાગતું હતું તે રસ્તા પરથી તો છેક જ નવું અને વિચિત્ર લાગવા માંડ્યું. બધું જાતજાતનું જોઈ-સાંભળી-સૂંઘીને જાણે મગજ બહાર મારી જતું હતું. જેમતેમ કરીને એ બેસી રહ્યો.

આખરે ટેક્સી ઊભી રહી. મીટર જોઈને પૈસા આપવા જતા ઈશાનને તુચ્છકારથી રોકીને ટેક્સીવાળાએ કાર્ડ સામે ધર્યું. ઓહોહો! આટલા બધા પૈસા? પણ આપવા પડ્યા. મકાનનું નામ બરાબર જોઈ લીધું. ‘પદ્મરાગ’, પાંચમે માળે, આશુતોષ પરીખ. આ જ સરનામે કાગળપત્રનો વ્યવહાર ચાલતો હતો. લિફ્ટમાં ઉપર જઈને બારણાની ઘંટડીનું બટન દબાવ્યું. સંગીતનો એક લાંબો લટકો સંભળાયો અને એના ઘોષ શમે એ પહેલાં બારણાની નાનકડી બારી ખૂલી. કોઈએ એની સામે સાવધાનીભરી નજર નાખી, પછી સાંકળ ખસવાનો, સ્ટોપર ખૂલવાનો અને ભારે કડી ઊંચકવાનો અવાજ આવ્યો. બારણું છ-એક ઈંચ ખૂલ્યું અને પાછું વસાઈ ગયું.

“તમે જ જુઓ ને!” કોઈ સ્ત્રીનો અવાજ સંભળાયો.

જરા વાર પછી બારણું પાછું ખૂલ્યું. આશુતોષે તીક્ષ્ણ નજરે એને માપી લીધો. પછી પાછળ ખસીને બારણું ખુલ્લું રહેવા દીધું. કદાચ આટલો આવકાર જ પૂરતો હતો. ઈશાન અંદર આવ્યો અને બે ડગલાં ચાલીને ઊભો રહી ગયો.

આશુતોષને લાગ્યું કે એણે કંઈક બોલવું જોઈએ - કંઈક પોતે બંધાઈ ન જાય એવું. ન આવકાર ને ન જાકાર એવું કંઈક. એ દાઢીમૂછ અને લાંબા વાળ વિનાના ઈશાન સામે જોઈ રહ્યો અને બોલ્યો, “ટ્રેન ટાઈમસર હતી, નહીં?”

“હા.”

“અરે, સીતારામ, આમને રૂમ બતાવ ને! અને સામાન... બીજો કંઈ સામાન છે?”

“ના આટલો જ.”

“હું.”

સીતારામે રૂમ બતાવ્યો, નાનો સોફા-કમ-બેડ, ભીંતમાં એક કબાટ, એક ખૂણામાં ટેબલ-ખુરસી, માથા પર પંખો અને એક બારી. બીજું શું જોઈએ?

“બાથરૂમ અહીંયાં છે. સાબુ-ટોવેલ બધું મૂકેલું છે.”

“વારુ!” કહી ઈશાને બારણું બંધ કરી દીધું, સીતારામ પોતાના કામે ચાલ્યો ગયો.

આશુતોષે ટેલિફોનનું ડાયલ ફેરવવા માંડ્યું હતું. સામે રીમા સાશંક નજરે ઊભી-ઊભી ધ્યાન રાખતી હતી. ઘણી વાર પછી નંબર લાગ્યો.

“અર્ગવ! એ આવી ગયો છે!”

“હું? કેવો લાગે છે? શું કંઈ બોલ્યો - કેટલું રહેવાનો છે, શું કરવાનો છે?”

“ના. મેં પૂછ્યું પણ નથી.”

“બરાબર.”

“આ કંઈ મારા એકલાની જવાબદારી નથી, સમજે છે ને?”

“હા, પણ તમે મોટા-”

“તેથી શું થઈ ગયું? તું આવે છે ને?”

“અં... સાંજે રાખીએ તો? મારે આજે ઓફિસમાં ખરેખર બહુ કામ છે. એમ કરીએ, સાંજે કલબમાં મળીએ, થોડી વાતચીત કરી લઈએ, પછી તમારે ઘેર જઈએ.”

“પછી સાથે જ વાત કરીશું. ઘેંટ વિલ બી બેટર!”

“ઓ.કે., સાડા છએ?”

“ફાઈન!”

“વારુ ત્યારે.”

આશુતોષે સહેજ મૂંઝાઈને રીમા સામે જોયું. એને ખબર હતી, રીમાને આ વાત પસંદ નહીં આવે, પણ બીજું શું થઈ શકે? જરાક ખોખારો ખાઈને એણે કહ્યું, “આજનો દહાડો ભલે આરામ કરતો. રાતે વિચાર કરીશું.”

રીમાએ ખભા ઉલાળ્યા. એ એવું બતાવવા માગતી હતી કે આ આખી વાત સાથે એને કશી નિસબત નહોતી. આખરે તો આ બંને ભાઈઓનો પ્રશ્ન હતો. એ લોકોને જે કરવું હોય તે કરે. એમણે માત્ર એટલું યાદ રાખવું જોઈએ કે આ ઘર રીમાનું હતું અને એ કોઈને અહીં કાયમ ખાતે રાખવા તૈયાર નહોતી.

કલાક પછી સીતારામ ચાની ટ્રે એમ ને એમ પાછી લઈને આવ્યો ત્યારે એને ગુસ્સો આવ્યો, છતાં લાગ્યું કે પોતે પણ એક વાર ડોકિયું કરી આવવું જોઈએ, ખબરઅંતર પૂછવા જોઈએ.

રૂમને બારણે ટકોરા મારીને એ ઊભી રહી. બારણું ખૂલ્યું એટલે અંદર જઈને પૂછ્યું.

“કેમ? ચા નથી પીવી?”

“ના.”

સોફા પર બેસીને શાંતભાવે જમીન સામે જોઈ રહેલા ઈશાન તરફ રીમાએ ક્યાંય લગી જોયા કર્યું. કંઈ શબ્દો સૂઝતા નહોતા. આખરે એણે કહ્યું, “લન્ય એક વાગ્યે છે.”

ઈશાને નજર સહેજ ઊંચી કરી. આ બાબતમાં કંઈ કહેવા જેવું તેને લાગ્યું નહીં. એક માહિતી મળી. મગજમાં સંઘરી લીધી. વાત પતી ગઈ.

“તમે ટેબલ પર આવશો કે અહીં મોકલી આપું?”

“આવીશ.”

બસ, પછી તો ઊભા રહેવાનું કોઈ કારણ નહોતું. રીમાએ સહેજ હસવાનો પ્રયત્ન કર્યો, પણ તેની સામે કોઈ જોતું નહોતું. ચાટ પડીને તે બહાર ચાલી ગઈ. પાછળ બારણું વસાઈ ગયું.

ડ્રોઈંગરૂમમાં ગાલીચા પર પડ્યો-પડ્યો કરણ વિડિયોગેમ રમતો હતો. એના પર હદ બહારનું ચિડાઈને રીમા બોલી, “કેમ, આજે કોલેજ નથી?”

“હજુ તો બહુ વાર છે.”

“તેથી શું થઈ ગયું? ચાલ, ઊઠ! નાહી લે.”

“મિહિકા ગઈ છે.”

“મોટા ગેસ્ટરૂમમાં જા. ઊઠ, જલદી કર.”

“ઓ.કે.” કહી કરણ ઊઠ્યો. સત્તર વરસનો કોઈ કહે નહીં એવો લાંબો-પહોળો દેખાતો હતો. મોં ઘાટીલું, ગોરો રંગ અને આંખોમાં અપાર કુતૂહલ.

“આઈ સે, મમ્મી...”

“શું છે?”

“હું અંદર જાઉં?”

“કરણ!”

“પણ મારે એમને જોવા છે.”

“મેં તને શું કહ્યું હતું?”

“મમ્મી. પ્લી...ઝ!”

“નથિંગ ડુઇંગ. ચાલ તૈયાર થઈ જા.” કહી રીમા થોડું ચાલીને એકાએક પાછી ફરીને કરણ સામે એકીટશે જોવા લાગી. કરણ બોલવા જતો હતો, પણ માંડી વાળી નાહવા જતો રહ્યો.

રીમાને સૌથી મોટી ચિંતા આ જ હતી. એણે આશુતોષને કેટલીયે વાર સમજાવ્યું હતું કે ઈશાનની છોકરાંઓ પર સારી અસર નહીં થાય. ભણવામાં એ લોકોનું મન નહીં લાગે અને પરીક્ષાઓ પાસે આવતી હોય ત્યારે તો બેધ્યાનપણું ચાલે જ નહીં ને? આશુતોષ બધું ધ્યાનથી સાંભળી લઈને એક જ જવાબ આપતો, “જોઈએ!”

ઘણી વાર છોકરાંઓ લન્ચ વખતે ઘેર આવતાં નહીં. કાંલેજથી બારોબાર ક્યાંક નહીં ને ક્યાંક ઊપડી જતાં, પણ આજે તો એક ને ટકોરે હાજર થઈ ગયાં. મિહિકા બહુ રૂપાળી હતી. હજી તો માંડ પંદર પૂરાં થયાં હતાં. એટલામાં છોકરાઓ એની આસપાસ ભમવા લાગ્યા હતા. જુનિયર કાંલેજના પહેલા વરસમાં આ દશા હતી તો આગળ ઉપર કોણ જાણે શું થશે! રીમાને ક્યારેક ડર લાગતો, તો ક્યારેક અભિમાનથી વિચારતી, “છોકરી કેવી રૂપાળી છે! લોકોને ત્યાં તો નર્યા સીસમના ટુકડા પાકે છે!”

મિહિકા ડાહીડમરી થઈને પોતાની રોજની જગ્યાએ બેસી ગઈ હતી, જ્યારે કરણ આઘોપાછો થયા કરતો હતો, “મમ્મી, હું એમને બોલાવવા જાઉં?”

“નહીં, તું બેસી જા. સીતારામ બોલાવી આવશે. અને રિમેમ્બર, નો ક્વેશ્ચન્સ!”

તરવરિયો કરણ માંડમાંડ બેઠો અને પછી તરત જ સ્પ્રિંગની માફક ઊછળ્યો. એણે ઈશાનને આવતો જોયો હતો. એ શું જોવા ચાહતો હશે, શી ખબર? પણ એક સીધાસાદા, સફેદ ધોતિયું અને સફેદ પહેરણ પહેરેલા ઊંચા અને સૂકા માણસને જોઈ એને જરા નિરાશા થઈ. માથા પર ઝીણા વાળ ઊગ્યા હતા, બાકી ચહેરો સફાયટ હતો. ક્યાંય કશું અસામાન્ય નહોતું. પોતે ઊભો થઈ જ ગયો હતો એટલે માની નજરની અવગણના કરીને એ ઈશાન તરફ ચાલ્યો અને એને માટે ખુરસી ખસેડી બાજુમાં ઊભો રહ્યો. ઈશાન બેઠો પછી એ ત્યાંથી ખસ્યો અને પોતાની ખુરસી તરફ જતાં કોઈને ઉદ્દેશ્યા વગર બોલ્યો, “આજે ગરમી છે.”

ઈશાન કંઈ બોલ્યો નહીં. આમાં એને બોલવા જેવું શું હતું? નીચી નજરે થાળી સામે જોઈને એ જમવા લાગ્યો. રીમાએ થોડી વાર પછી પૂછ્યું, “ત્યાં તમે શું ખાઓ?”

“જે હોય તે.”

મિહિકા અને કરણ એકબીજાં સામે બોલકી નજર નાખતાં હતાં, પણ ઈશાનની સાથે સીધી વાત કરવાની તેમની હિંમત નહોતી. રીમા છોકરાંઓ સાથે એમના રોજના જીવનની ઝીણીમોટી વાતો કર્યા કરતી હતી અને છોકરાંઓ ટૂંકા જવાબ આપતાં હતાં. તે બધું કોઈ પરાઈ ભાષામાં ચાલતું હોય એમ ઈશાન નિર્લેપભાવે જમ્યા કરતો હતો. એણે ખાધું બહુ થોડું, પણ સુઘડતાથી, અને છેલ્લે કરણ તરફ એક હળવું સ્મિત કરીને બોલ્યો, “તમે બહુ નાના હતા.”

કરણ ઉત્સાહથી માથું હલાવીને કહેવા લાગ્યો, “પણ મેં તમારા ફોટા જોયા છે.”

“ઓહ... પહેલાંના!”

રીમા ઊઠી એટલે બધાં ઊઠ્યાં. મિહિકાની બહુ ઈચ્છા હતી કે ઈશાન એની સાથે પણ બોલે. એટલે વૉશબેસિન આગળ એ જાણી જોઈને ઊભી રહી અને ઈશાન સામે એણે સ્મિત કર્યું. ઈશાન એની સામે ગંભીર ભાવે જોઈને બોલ્યો, ‘તમે - મિહિકા?’

“હા.”

ઈશાન આગળ કંઈ બોલ્યો નહીં. સ્ત્રીઓ સામે જોઈને હસવું કે વિના કારણ બોલવું એને ફાવતું નહોતું. હાથ ધોઈને એ પોતાના ઓરડામાં ચાલ્યો ગયો. ત્રણે જણાં એની સામે જોતાં રહ્યાં.

“ચાલો, જાઓ હવે સૌ-સૌના રૂમમાં..”

“મમ્મી, એ કેટલા હેન્ડસમ છે, નહીં?”

“ડોન્ટ બી સ્ટૂપિડ! તું આજે સ્વિમિંગ કરવા જવાની છે કે નહીં?”

“જઈશ, પણ હજુ તો બહુ વાર છે.”

“મને ખબર છે. જો, કરણ, આજે તું એને મૂકી આવજે ને!”

“મમ્મી, તું લેવા આવીશ?”

“ના, આજે હું બહાર નીકળવાની નથી.”

“કેમ?”

રીમાએ જવાબ ન આપ્યો. છોકરાંઓએ એટલું સમજવું જોઈએ. કદાચ સમજતાં પણ હશે. જાણીજોઈને પૂછે છે મિહિકા...

“મમ્મી આ લોકો ચા તો પીએ છે?” કરણે પૂછ્યું.

“ખબર નહીં. સવારે તો નહોતી પીધી..”

“તો-તો એ ચા પીવા બહાર નહીં આવે. હું એક જ વાર... જસ્ટ ફોર અ મિનિટ એમના રૂમમાં જાઉં?”

“નહીં કરણ, એમને - આરામ કરવા દે!”

છોકરાંઓ ચાલ્યાં ગયાં. રીમાને લન્ચ પછી ઘરમાં જરાયે ગમતું નહોતું, છતાં આજે રહેવું પડે એટલે નિ:સાસો નાખીને કૉસસ્ટીચનું ભરતકામ લઈને એ ડ્રૉઈંગરૂમમાં બેઠી. આડા પડવામાં જોખમ હતું. કદાચ ઊઘ આવી જાય... ઘર રેઢું પડે... ના, ન ચાલે એ. કોઈ હિસાબે ન ચાલે.

ફોનની ઘંટડી વાગી. શાલ્મલી હતી. રીમાને એ જરાયે નહોતી ગમતી, પણ શું થાય? દેરાણી જોડે થોડો સંબંધ તો નભાવવો પડે.

“હેલો, ભાભી, હું શાલુ.”

“બોલો શું છે?”

“ભાભી! શી નવાજૂની?”

“ખાસ કંઈ નહીં..”

“એ કેવા છે?”

“માણસ જેવા માણસ. કેમ?”

“ના, મને થતું હતું કે...”

“શું?”

“તમે ઘરમાં જ છો?”

“આજે તો ઘરમાં જ રહેવું પડે ને?”

“હા... એમને કંઈ જોઈતું-કરતું હોય. અજાણ્યું લાગે ને?”

“બીજું કંઈ?”

“આ લોકો આજે ક્લબમાં મળવાના છે, તમને ખબર છે ને?”

“હા.”

“પછી આર્ગવ ત્યાં જ આવશે. બંને જણ સાથે આવશે. ભાભી...!”

“શું છે?”

“આર્ગવ ત્યાં જમવાનો હોય તો મને જરા ફોન કરાવજો ને! નકામી રાહ ન જોઉં.”

“વારુ.”

“તમને શું લાગે છે? મારે ત્યાં આવવું જોઈએ?”

“તું જાણે.”

“આઈ મીન... ઈશાનભાઈને ખરાબ નહીં લાગે?”

“હું શું જાણું?”

“તો પછી આવું?”

“તારી મરજી.”

“તો પછી રહેવા દો. નથી આવતી.”

“ઓ.કે.”

ભરતકામની બાસ્કેટને બહુ દિવસથી હાથ નહોતો લગાડ્યો. થોડા દોરા ગૂંચવાઈ ગયા હતા. સરખા કરતાં-કરતાં કલાક નીકળી ગયો. બાસ્કેટ બાજુએ મૂકીને એકાદ મેગેઝિનનાં પાનાં ઉથલાવ્યાં એટલામાં રીમાની આંખ મળી.

“મમ્મી! મમ્મી! સાધુઅંકલ બહાર જાય છે!” ચાર આંખોમાં આશ્ચર્યના તારા

ઊગ્યા હતા.

“ઓ નો!” કરતી રીમા ઊઠી અને વેગભેર ચાલતી અંદર જવા લાગી. મિહિકા અને કરણ પાછળપાછળ આવતાં હતાં. રીમાની ઈચ્છા નહોતી કે એ લોકો આવે. પણ એમને અટકાવવાનો સમય નહોતો. કદાચ કંઈ અર્થ પણ નહોતો.

“ક્યાં જાઓ છો?” જરા ઉગ્રતાથી રીમાએ પૂછ્યું.

“જરા ફરી આવું.”

“ના, ના, આશુતોષ આવે પછી તમારે જે કરવું હોય તે કરજો.”

ઈશાન અટકી ગયો અને કોઈ કોયડો ઉકેલતો હોય એવી રીતે રીમા સામે જોવા લાગ્યો. એના અબોલ પ્રશ્નથી કંપી જઈને રીમા બોલી, ‘કદાચ કંઈ ભૂલાબૂલા પડી જાઓ તો નકામી પંચાત થાય ને!’

“એવું નહીં થાય.”

“તોય આજનો દહાડો રહેવા દો ને!”

“વારુ.” કહી ઈશાન પાછો ઓરડામાં પુરાઈ ગયો.”

મિહિકાનું મોઢું પડી ગયું. એણે કરણની સામે જોયું. કરણ તો તૈયાર જ હતો. પટ દઈને બોલી ઊઠ્યો, “તેં એવું કેમ કર્યું, મમ્મી?”

રીમાએ જવાબ ન દીધો. જાણે કંઈ સાંભળ્યું જ નથી. કરણે ફરી વાર કહ્યું, ‘તેં એમને જવા કેમ ન દીધા?’

“તું જ મને કહેવા આવ્યો હતો ને? તનેય મનમાં તો એમ જ હશે ને કે એમણે ન જવું જોઈએ? મેં સીધેસીધું કહી દીધું, એમાં ખોટું શું થયું?”

કરણ મૂંઝાઈ ગયો. આમ તો રીમાની વાત સાચી લાગતી હતી, પણ હતી નહીં. કરણની એવી ઈચ્છા હતી કે મમ્મી પોતાને સાથે જવાનું કહે. મિહિકા કંઈ બોલી નહીં. મૂંગીમૂંગી જોઈ રહી. રીમાએ જાણે પોતાની જાત સાથે વાત કરતી હોય તેમ બોલવા માડ્યું, “એક તો અહીંના અજાણ્યા. આટલું મોટું શહેર! ક્યાંક ખોવાઈ જાય તો આપણે કરવું શું? તમારા પપ્પા ને આર્જવકાકા આવીને પૂછે તો મારે જવાબ શો દેવો? એક વાર એ બધા ભેગા બેસે ને જે નક્કી કરવું હોય તે કરે, પછી આપણે બધાં છુટ્યાં. ત્યાં લગી માણસની જવાબદારી તો ખરી ને! એટલે તો હું આજે કશે બહાર નથી ગઈ... પણ સમજે તેને ને? અને તમારે બંનેને કંઈ વાંચવા-કરવાનું નથી?”

વાંચવા-કરવાનું હતું જ નહીં અને હોય તોયે આજે એમાં કંઈ ભલીવાર આવે

એવું નહોતું, કારણ કે દર ત્રીજી મિનિટે ઠેકડો મારીને મન પેલા ઓરડામાં પહોંચી જતું હતું, પણ એ બધું મમ્મીને કહેવાથી કશો ફાયદો નહોતો. બંને જણ ત્યાંથી ચાલ્યાં ગયાં, એક વિડિયો ગેમ રમવા, એક ટેલિફોન પર વાતે વળગવા. રીમા પણ નિ:સાસો નાખીને તૈયાર થવા પોતાના રૂમમાં ગઈ. આશુતોષ જ્યારે ઘરે આવે ત્યારે પોતે સરસ કપડાં અને મેક-અપ સાથે જ એનું સ્વાગત કરે એવી ચીવટ રીમા હંમેશાં રાખતી હતી.

પણ આજે આશુતોષ ઘરે આવ્યો ત્યારે એનું ધ્યાન રીમા તરફ હતું જ નહીં. એ વારેઘડીએ અર્ણવ સામે ટીકીટીકીને જોયા કરતો હતો. એના હસવા પાછળનો અને આનંદ-વિનોદની હળવી મજાની વાતો પાછળનો ઈરાદો એ કળવા માગતો હતો, પરંતુ મૌનના ખડક પાછળ છુપાવા કરતાં વાતોના ફુવારા પાછળ સંતાવાનું કેટલીક વખત વધારે અનુકૂળ પડતું હોય છે. અર્ણવ એ કળામાં પારંગત હતો. આવતાંની સાથે રીમા સાથે હસીહસીને વાતો કરી, છોકરાંઓના ખબરઅંતર પૂછ્યા, શાલ્મલીને ફોન કર્યો અને છેક છેલ્લે પૂછ્યું, “હમણાં જ પતાવી લઈશું કે જમ્યા પછી?”

આશુતોષે ગંભીરતાથી કહ્યું, “જોઈએ, જમતી વખતે કંઈ વાત નીકળે તો!”

પરંતુ ઈશાને તો બારણે ટકોરા મારવા આવેલા સીતારામને અંદરથી જ કહી દીધું, “હું બે વખત જમતો નથી.”

ડ્રોઈંગરૂમમાં બેઠેલાં ત્રણ જણે એકબીજા તરફ અર્થપૂર્ણ દ્રષ્ટિ નાખી. જો કે આ મામલો કંઈ એમ ને એમ ચલાવી લેવાય એવો હતો જ નહીં. એટલે અંતે આશુતોષે કહ્યું, “ચાલો, તો પછી હમણાં જ વાત કરી લઈએ.”

એની પાછળપાછળ અર્ણવ પણ ઊભો થયો. એણે વળી રીમાના બરડા પર હાથ મૂકીને કહ્યું, “ચાલો ને, ભાભી તમે પણ!”

“ના રે, મારે આમાં પડવું જ નથી ને!”

બંને જણ ઈશાનના ઓરડા આગળ જઈને ઊભા રહ્યા. આશુતોષે બારણું ખખડાવ્યું કે તરત ઈશાને એ ખોલ્યું. સામે અર્ણવને પણ ઊભેલો જોયો એટલે તરત ખસી જઈને એણે બંનેને અંદર આવવાની જગ્યા કરી આપી અને આસ્તેથી કહ્યું, “આવો ને!”

અર્ણવ આમતેમ જોઈને સોફા પર બેસી ગયો. આશુતોષ એની બાજુમાં બેઠો. ઈશાન સામે ઊભો રહ્યો.

“બેસ ને!”

“ના, મને ફાવે છે.”

વાત શરૂ કરવી હતી, પણ કંઈ ફાવતું નહોતું. આખરે અર્ણવની વાચાળતા મદદે આવી. એણે કહ્યું, “તમારે ઉત્તરકાશીમાં તો અત્યારે ઠંડી હોય, નહીં?”

“હા.”

“અહીં તો સોલિડ બફારો થાય છે! આશુભાઈ, આ રૂમમાં તમે એ.સી. નથી નખાવ્યું, નહીં?”

આશુતોષે અણગમાથી અર્ણવ સામે જોયું. એને આવી ચાંપલાશ જરાકે ન ગમી, છતાં જવાબ વાળ્યો, “આ રૂમ ખાસ વપરાતો નથી ને!”

“હા, એ ખરું! અને નંખાવો તો પાછો સીતારામ જ લાંબો થઈને સૂઈ જાય.”

“ઠીક હવે! આમેય બપોરે ઊંઘતો જ હોય છે.”

“આ જરા ઠંડક હોય ને એટલે વધારે ઊંઘે. તમારે પાછાં રીમાભાભી ચિડાય.”

વળી પાછું તળાવને તળિયે જામેલા કાદવના ગચિયા જેવું મૌન. આશુતોષને ખૂબ બેચેની થવા લાગી. એણે તીખી નજરે અર્ણવ સામે જોવા માંડ્યું. અર્ણવ ખોખારો ખાઈને ઊભા થયો અને બારી પાસે જઈ બહાર જોવા લાગ્યો. “અહીંથી વ્યૂ બહુ સરસ આવે છે, નહીં? ગમે છે ને?”

“હા.”

ઈશાને ધાર્યું હોત તો આ બંનેને મદદ કરી શક્યો હોત. એ જાણતો હતો કે આ લોકોને શું પૂછવું છે, એમને શાની ચિંતા છે, છતાં એ મૂંગો રહ્યો. આગળ વધીને એમનો હાથ પકડવાની લેશમાત્ર વૃત્તિ થઈ નહીં. વળી એના જવાબ પણ તૈયાર નહોતા. હજી લગી એ સમજી શક્યો નહોતો એણે આગળ ઉપર શું કરવું જોઈએ. કદાચ એ પણ એના આ ભાઈઓની ઈચ્છા જાણવા માગતો હતો. ત્યાર પછી એ વિચારી શકે...

“ઈશાન!”

ઈશાને જવાબ ન આપ્યો, માત્ર સામે જોયું. કેવી એ દષ્ટિ? ન કોઈ સવાલ, ન જવાબ. એકે વાદળ વિનાનું અસીમ આકાશ! એની સામે કેટલો વખત જોઈ શકાય? પછી આશુતોષે સીધી મશીનગન ચાલુ જ કરી દીધી :

“તારા કાગળો અમને મળ્યા હતા - બંનેને. પણ અમે કંઈ નવરાશ કાઢીને બેસીએ, વિચારીએ, તને જવાબ લખીએ એ પહેલાં તો તેં નક્કી પણ કરી નાખ્યું ને તાર પણ કરી દીધો. અને તાર હજુ મળે - ન મળે એટલામાં જાતે

આવી પણ ગયો!”

“તો?”

“તો શું? તારે વિચારવું જોઈએ. અમારી પણ કંઈ મુસીબતો હોય, અમારી જવાબદારીઓ હોય... અમને જાણે એમ છે કે નહીં એ તારે જોવું જોઈએ ને?”

“અચ્છા?”

એક સાદા શબ્દમાં ઈશાને શાંકરભાષ્ય ભરી દીધું. એ કોઈ એવો સવાલ નહોતો કે જેનો જવાબ આપવો પડે. એમાં કોઈ તહોમતનામું નહોતું કે બચાવ માટે વકીલો રોકવા પડે. નાનકડો નિર્દોષ શબ્દ... ‘અચ્છા?’ આશુતોષને ખ્યાલ આવી ગયો કે ઘણા લાંબા વખત લગી – કદાચ મરતાં લગી આ શબ્દ એનો કેડો નહીં મૂકે. મનના એકાંતમાં ઊઠતાં ને બેસતાં કાયમ એના ખુલાસા કર્યા જ કરવા પડશે. ધૂંધવાઈને એણે આર્ણવને કહ્યું, “તું કેમ કંઈ બોલતો નથી?”

“હા, બરાબર, બિલકુલ બરાબર છે. અને હમણાં તો અહીં સિઝન પણ કેવી ખરાબ છે! આટલા તાપમાં તમને હિમાલયવાળાઓને અહીંયાં જાણે જ નહીં ને! માંદા પડી જાઓ વગર મફતના. કેમ, આશુભાઈ! ખોટું કહું છું?”

ઈશાને એવી જ નિર્મળ નિર્વિકાર દષ્ટિ આર્ણવ તરફ ઠેરવી. મૂંઝવણ ઢાંકવા આર્ણવ ખડખડાટ હસી પડ્યો. હસતાં-હસતાં જ પૂછ્યું, “તે તારો હવે શો પ્રોગ્રામ, ઈશાન?”

“કંઈ નહીં.”

“લો, એવું કેવી રીતે ચાલે? કંઈક તો નક્કી હોવું જોઈએ ને? – અને હા, જતાં પહેલાં એક દિવસ મારે ત્યાં જમવાનું નક્કી રાખજે, હં... આશુભાઈ, તમે ને ભાભી પણ આવજો, છોકરાં ફી હોય તો એમને પણ લઈ આવવાનાં. મળીએ બધાં નિરાંતે... પણ પહેલેથી નક્કી કરવું પડે ને, શું?”

“મને કંઈ એવી જરૂર નથી લાગતી.”

“કેમ? એમ કેમ બોલે છે? આખરે તું મારો ભાઈ તો ખરો જ ને!”

“હં.”

“અને જો, જૂનું ઘર હવે કાઢી નાખ્યું છે. આર્ણવ કફ પરેડ રહેવા ગયો છે અને હું અહીં રહું છું.’ આશુતોષે કહ્યું.

“હા, ‘પન્નરાગ’, પાંચમે માળે.”

આશુતોષને સમજ ન પડી. ઈશાન કટાક્ષમાં કહેતો હતો કે સીધી રીતે?

જરાક નારાજ થઈને એણે પુનરાવર્તન કર્યું, “હા, ‘પદ્મરાગ’, પાંચમે માળે. તને કંઈ વાંધો છે?”

“ના. ઘર સારું છે.” ઈશાન બોલ્યો.

તક જોઈને અર્ણવે ઝંપલાવ્યું. “આશુભાઈનું ઘર મોટું છે. ભલે નાનો તોયે આ એક સ્પેર રૂમ ખરો, જ્યારે મારે ત્યાં તો ત્રણ જ બેડરૂમ છે. એક અમારો, એક નેન્સીનો અને એક ગેસ્ટ-રૂમ... પણ એમાં કોઈને રાખી ન શકાય. ઓચિંતા કોઈ ગેસ્ટ આવી પડે તો શું કરીએ? આશુભાઈને તો અલગ ગેસ્ટ-રૂમ છે જ.”

“એટલે તું શું કહેવા માગે છે?”

“કંઈ નહીં... આઈ મીન...”

“ક્લબમાં આપણે આ બધું ડિસ્કસ કરી ગયા છીએ.”

“હા. આઈ એમ સોરી.”

અત્યાર લગી ઈશાન ઊભો હતો. હવે એ હળવેથી ખુરસી પર બેસી ગયો. અર્ણવે ફરી પાછું ખોટું હસીને કહ્યું, “મને પૂછ્યું હોત તો હું તને કપડાં બદલવાની ના પાડત. તને ખબર નથી, અહીં હાઈ સોસાયટીમાં તમારાં ભગવાં કપડાંનું જરા સ્ટેટસ છે. ચાલ, પણ હવે વાત તો કર – ઓચિંતું આ બધું શું થઈ ગયું?”

“કંઈ થયું નથી.”

“તો પછી તારા ગુરુજીએ તને કેમ કાઢી મૂક્યો?”

“એવું નથી.”

“તો? શું થયું?”

“ગુરુજીનો દેહાન્ત થયો.”

“ઓહો! એટલે તું અહીંયાં આવતો રહ્યો? તુંયે ખરો છે ને, ઈશાન! અહીં બા મરી ગયાં એટલે ઘર છોડીને જતો રહ્યો અને ત્યાં ગુરુજી મરી ગયા એટલે આશ્રમ છોડીને આવતો રહ્યો... કમાલ છે તું!”

“આ બધું તમે માનો છો એટલું સીધુંસાદું નથી હોતું, અર્ણવભાઈ!”

“જવા દે, અર્ણવ – જમવાનું મોડું થાય છે. તારે ખરેખર નથી જમવું, ઈશાન?”

“ના.”

“તો પછી... તું વિચાર કરી રાખજે : ક્યાં જવું છે, શું કરવું છે! અમે જમી

લીલા પછી તને બોલાવીએ. પાછું અર્ણવને ઘેર જવાનું ને!”

“હા. શાલુને ખાલીખોટી ચિંતા કરવાની ટેવ પડી ગઈ છે. હું ઘેર પહોંચું નહીં ત્યાં લગી જાગ્યા જ કરે. પાછું આપણેય એ લોકોની તબિયતનું ધ્યાન રાખવાનું ને?” અર્ણવનું પોકળ હાસ્ય ચારેબાજુ રેલાયું.

એ લોકો ગયા પછી ઈશાને બારણું બંધ કરી દીધું. આખો દિવસ જેમાં રહ્યો હતો એ ઓરડાને ફરી એક વાર નરી આંખે જોઈ. એ બંને જણની વાતોનાં બાવાંજાળાં ચોમેર લટકતાં હતાં. વાતો કરતાં વાતોના પડછાયા વધારે ભયંકર હતા. એમના મનનો ડર ઠેરઠેર ડોકિયાં કરતો હતો. એ લોકો નહોતા ઇચ્છતા કે એમના સરખી રીતે ગોઠવાઈ ગયેલા સુખી સંસારમાં કોઈ ધૂમકેતુ આવીને ઉપદ્રવ મચાવે. સાથેસાથે એમ પણ ડરતા હતા કે રખે ને કોઈ એમને લાગણી વગરના કે સ્વાર્થી કહે. ઈશાન પોતાની મેળે જો એમ કહી દે કે હું ચાલ્યો જાઉં છું તો તેઓ બહુ ખુશ થઈ જાય. કદાચ પ્રેમથી બોલાવે પણ ખરા. આ ઓરડામાં આખો વખત બેસાડી રાખવાને બદલે આખા ઘરમાં ફરવા દે. છોકરાંઓ સાથે વાત કરવા દે.

છોકરો મજાનો હતો. એની આંખોમાં હજાર સવાલ ડોકાતા હતા. કદાચ આશુતોષે, કદાચ રીમાએ મના કરી હશે, નહીંતર એ જરૂર આવે. વાતો કરે. પછી જઈને એના ભાઈબંધને બડાઈ મારે – મારા અંકલ સાધુ થઈ ગયા હતા, ખબર છે? હિમાલયામાં રહે!... જરાક હસવું આવી ગયું. પછી મંત્રોચ્ચારથી વાતાવરણનું સંમાર્જન કરીને એ જમીન પર પચાસન વાળીને બેઠો. કપડાંનો રંગ બદલાયો હતો તેથી આસન, પ્રાણાયામ કે ધ્યાનમાં કશો ફરક ન પડ્યો. ધીરે-ધીરે પ્રણવમંત્રમાં મન લીન થઈ ગયું.

બહાર અતિશય ઉશ્કેરાટ હતો. અર્ણવે હસવાનું બંધ કરીને મુદ્દાની વાત શરૂ કરી હતી. “બાપુજી ગયા પછી બધો વહીવટ તમે જ સંભાળો છો એટલે જવાબદારી તો તમારી જ કહેવાય. આ તો ઠીક છે, હું તમને મદદ કરવા આવ્યો, બાકી મારે શું છે?”

“અરે વાહ! જેવો મારો ભાઈ છે તેવો તારો ભાઈ છે. તારી કંઈ ફરજ જ નથી?”

“તમે જ કહો ને, મને શું મળ્યું છે સહિયારી મિલકતમાંથી?”

“કેમ નથી મળ્યું? તને અમેરિકા મોકલવાનો ખર્ચ કોણે કર્યો હતો?”

“ત્યારે તો બાપુજી જીવતા હતા.”

“ફક્ત છ મહિના. ને તું તો ખાસાં પાંચ વરસ રહ્યો.”

“પછી તો હું કમાતો હતો..”

“તે હશે, પણ તારી કમાણી અમે નથી જોઈ. ચોપડામાં તારે નામે સાડા પાંચ લાખ બોલે છે.”

રીમા ચિડાઈ ગઈ. “તમે બંને અંદરોઅંદર જ લડ્યા કરશો કે આવી પડેલી ઉપાધિનો વિચાર કરશો?”

“એ શું કરવા માગે છે તે કંઈ સમજાતું નથી, નહીં અર્ણવ?”

“મને તો દાળમાં કંઈ કાળું લાગે છે. એમ ગુરુજી મરી જાય એટલે સાધુઓ પાછા સંસારમાં પેસી જતા હશે?”

“એની તપાસ કરવી જોઈએ. શું થયું? કેમ નીકળી આવ્યો? બધું જાણવું જોઈએ.”

“આપણે જાણીને શું કામ છે? જે હોય તે, અહીંથી વિદાય કરો ને, એટલે પત્યું.”

“બરોબર છે.”

“શું કરવાનો છે તે કંઈ સમજાતું નથી. કંઈ બોલતો નથી.” આશુતોષે કહ્યું.

“પાકો લાગે છે.” અર્ણવ બોલ્યો.

“દિવસે કંઈ તારી જોડે વાત કરી હતી? છોકરાંઓ જોડે?”

“કરણ તો બહુ ઊંચોનીચો થતો હતો. મેં જવા ન દીધો. અને અમારી સાથે તો ‘હા’ કે ‘ના’થી આગળ વધ્યો નથી. આખો દહાડો અંદર બેસી રહ્યો હતો.”

“શાલુને એને જોવાનું બહુ મન છે.”

“લઈ જાઓ ને!”

“તમેય, ભાભી, ખરી મશ્કરી કરો છો!”

“એમાં મશ્કરી શાની? આશુતોષ ભાઈ છે એમ તમેય ભાઈ છો. તમારો સ્વભાવ હસવાબોલવાનો એટલે તમારી જોડે કદાચ વાતે વળગે. આપણને ખબર પડે એના પેટમાં શું છે.”

“આઈડિયા ખોટો નથી. લેટ અસ ટ્રાઈ ઇટ.”

“પણ મારે શાલુને પૂછવું પડે. નેન્સીની એકઝામ આવવાની. પ્લસ મારે મારી જોબનું પણ જોવાનું.”

“જોબનું શું જોવાનું? એ વાત ખોટી છે, આર્જવભાઈ. તમારે ઘેર તમારો ભાઈ રહેવા આવે તેમાં તમારી જોબને શી આંચ આવવાની હતી?”

“ઈશાને શું કર્યું હોય, શું નહીં... કાલે ઊઠીને કંઈ લફરું થાય... ના, બાબા, ના, તમારે બાપુજીનો ધંધો છે – મારે તો બહુ પંચાત થઈ જાય.”

“ધંધો બાપુજીનો નથી, મારો છે.”

“મૂળે તો એમનો ને?”

“હવે હતું શું તે વખતે? મેં રાતદહાડો મહેનત કરીને જમાવ્યો છે. હવે આ ધંધો તો મારો જ છે – મારા એકલાનો, તારોયે નહીં અને ઈશાનનોયે નહીં.”

“એમાં એટલા ગરમ નહીં થાઓ.”

“વારુ. ચાલો, હવે એને બોલાવી લઈએ?”

“ઊભા રહો, હું જોઈ આવું, છોકરાંઓ શું કરે છે.’ રીમાએ કહ્યું.

“નહીંતર આપણે જ ત્યાં જઈએ.”

“ઘેંટસ બેટર.”

બારણું ખુલ્લું હતું. ઈશાન કોઈક પુસ્તક વાંચતો હતો. એ ઊંચું જોઈને શાંતભાવે બોલ્યો, ‘આવો..’

“તો પછી બોલ. તેં શું નક્કી કર્યું?”

“હજી તો કંઈ નક્કી કર્યું નથી.”

“અરે, પણ આશ્રમમાંથી નીકળ્યો ત્યારે કંઈક તો વિચાર કર્યો હશે કે નહીં?”

“મુંબઈ આવવાનો વિચાર કર્યો હશે કે નહીં?”

આશુતોષ અને આર્જવ એકબીજાની સામે જોવા લાગ્યા. ઈશાનને એમની દયા આવી ગઈ. આસ્તેથી બોલ્યો, “તમને તકલીફ જેવું હોય તો બીજે કશે રહેવા જઈશ.”